आदर्श प्रश्नपत्रम्-I

संस्कृतम्

अङ्कविभाजनम् उत्तरसङ्केताश्च

निर्देश : अस्मिन् उत्तरसङ्केते लिखितेभ्यः उत्तरेभ्यः अन्यदपि उत्तरं भवितुं शक्नोति।

प्रश्न-सङ्ख्या	उत्तरसङ्केताः	अङ्क - विभाजनम्	योगः
	खण्डः (क) (अपठित-अवबोधनम्) 10 अङ्काः		
1.	(अ) एकपदेन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)	1×2	2
	(i) प्रकृतिः		
	(ii) समयस्य		
	(iii) समयः		
	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)	2×2	4
	(i) सफलतायाः प्राप्त्यर्थं समयस्य अनुपालनम् अत्यावश्यकम्।		
	(ii) ये छात्राः यथासमयं पठनं, लेखनं स्मरणं च कुर्वन्ति ते परीक्षायाम् उत्तमान् अङ्कान् प्राप्य कीर्तिं लभन्ते।		
	(iii) ये समयस्य सदुपयोगं न कुर्वन्ति ते कार्यनिष्पादनसमये चिन्तिताः भूत्वा कष्टम् अनुभवन्ति।		
	(इ) समयस्य महत्त्वम्, समयानुपालनम् अथवा छात्राः अन्यत् किमपि समुचितं शीर्षकं लेखितुं शक्नुवन्ति।	1	1
	(ई) निर्देशानुसारम् उत्तरत– (केवलं प्रश्नत्रयम्)	1×3	3
	(i) (ग) सूर्यः		
	(ii) (ख) कुर्वन्ति		
	(iii) (क) उत्तमान्		
	(iv) (घ) अत्यधिकम्		

	खण्डः (ख) (रचनात्मकं-कार्यम्) 15 अङ्काः		
2.	पत्रलेखनम्– (i) कुशलिनः (ii) अहम् (iii) आनन्दितः (iv) स्नेहेन (v) कुर्वन्ति (vi) अभावः (vii) दृष्ट्वा (viii) शोभनम् (ix) सर्वे (x) प्रणामान्	½×10	5
3.	छात्राः चित्रानुरूपं स्वेच्छया पञ्चवाक्यानि लेखिष्यन्ति। **अथवा** छात्राः विषयानुरूपं स्वेच्छया पञ्चवाक्यानि लेखिष्यन्ति।	1×5	5
4.	कथापूर्तिः – सुदामा (i) **श्रीकृष्णस्य** मित्रम् आसीत्। सः सर्वप्रथमम् उज्जयिनी-नगरे (ii) **गुरुकुले** श्रीकृष्णम् (iii) **अमिलत्**। तौ मिलित्वा गुरोः समीपम् एकादश (iv) **वर्षाणि** अपठताम्। कालक्रमेण वासुदेवः द्वारिकायाः राजा अभवत्। सुदामा तु अतीव (v) **दरिद्रः** आसीत्। पत्न्याः आग्रहेण मित्रस्य श्रीकृष्णस्य सहायतां स्वीकर्तुं सः (vi) **द्वारिकाम्** अगच्छत्। द्वाररक्षकाः तं राजसभाम् अनयन्। बाल्यबन्धुः वासुदेवः तस्य स्नेहपूर्वकम् (vii) **आलिङ्गनम्** अकरोत्। श्रीकृष्णः मित्रस्य (viii) **भार्यया** प्रदत्तान् तण्डुलान् अखादत्। श्रीकृष्णः दरिद्रतां (ix) **निवारयितुं** तस्मै ऐश्वर्यम् (x) **अयच्छत्।** **अथवा**	½×10	5

	संवादपूर्तिः (i) धन्यवादाः, तिष्ठन्तु भवन्तः। (ii) अद्य वयं तस्य अभ्यासचर्चां करिष्यामः। (iii) आम्, आम्, पृच्छतु भवती किं प्रष्टुम् इच्छति? (iv) रुचिरे! निरामयाः इति पदस्य अर्थः अस्ति–रोगरहिताः। (v) अधुना तृतीयं पाठम् उद्घाटयन्तु।	1×5	5
	खण्डः (ग) (अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्) 25 अङ्काः		
5.	(अ) वर्णसंयोजनम् (केवलं प्रश्नैकम्) (i) (ग) विख्याता (ii) (क) पूजयितुम्	1×1	1
	(आ) वर्णविच्छेदः (केवलं प्रश्नैकम्) (i) (ख) क् + उ + ट् + ई + र् + अ + म् (ii) (क) क् + अ + क् + ष् + आ + य् + आः	1×1	1
6.	सन्धिः / सन्धिविच्छेदः (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) प्रश्न + उत्तरी (ii) नादन्ति (iii) समीपम् + गत्वा (iv) तथैव	1×3	3
7.	शब्दरूपाणि (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) (ग) अध्यापकः (ii) (ख) फलानि (iii) (क) तस्याः (iv) (ख) नद्याम्	1×3	3

8.	सङ्ख्याः (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) (क) द्विपञ्चाशत् (ii) (घ) एका (iii) (ख) पञ्चनवतिः (iv) (ग) एकविंशतिः	1×3	3
9.	कारकोपदविभक्तयः (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (i) पञ्चमी विभक्तिः, बहिः इति योगे। (ii) द्वितीया विभक्तिः, विना इति योगे। (iii) चतुर्थी विभक्तिः, नमः इति योगे। (iv) सप्तमी विभक्तिः, अधिकारणकारके। (v) सप्तमी विभक्तिः, विश्वस् इति योगे।	1×4	4
10.	धातुरूपाणि (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) (ग) भवन्तु (ii) (क) अपश्यताम् (iii) (घ) नमन्ति (iv) (क) शोभन्ते	1×3	3
11.	प्रत्ययाः (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) वयं कलाममहोदयस्य विषये **<u>ज्ञा + तुमुन्</u>** इच्छामः। (ii) शृगालः अवसरं **<u>प्राप्य</u>** प्रतिदिनम् एकं मूषकं खादति स्म। (iii) महात्मा किञ्चित् कालं प्रतीक्षा **<u>कृ + क्त्वा</u>** प्रत्यागच्छत्। (iv) काकः चटका च **<u>मिलित्वा</u>** सुखेन वसतः।	1×3	3
12.	अव्ययपदानि (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) त्वम् **<u>उच्चैः</u>** पाठं पठ। (ii) तव विद्यालयः **<u>कुत्र</u>** अस्ति? (iii) **<u>अद्य</u>** श्रावणमासस्य पूर्णिमा तिथिः अस्ति।	1×2	2

13.	उपसर्गाः (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) परिपूर्णम् (ii) दुर् + वचनानि (iii) अनुसरति	1×2	2
	खण्डः (घ) (पठित-अवबोधनम्) 30 अङ्काः		
14.	गद्यांशः		
	(अ) एकपदेन उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) कुटीरम् (ii) महात्मानम् (iii) निवेदनम्	½×2	1
	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) महात्मा विठोवा यदा भोजनाय नागरिकस्य गृहम् आगच्छत् तदा सः कपाटम् आवृत्य कुत्रचित् गतः आसीत्। (ii) अतिथेः आगमनस्य सूचनां प्राप्य अपि सः बहिः न आगतः। (iii) भक्ताः महात्मनः दर्शनाय आगत्य तं स्वगृहम् आगन्तुम् आमन्त्रयन्ति स्म।	1×2	2
	(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) (क) महात्मा (ii) (ग) नागरिकः (iii) (घ) रात्रौ	1×2	2
15.	पद्यद्वयम्		
	(अ) एकपदेन उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) नरकस्य (ii) नहि (iii) मृगाः	½×2	1

	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) गुणहीनाः विद्याहीनाः च मर्त्यलोके भारभूताः भवन्ति। (ii) आत्मकल्याणम् इच्छन् नरः कामं, क्रोधं लोभं च त्यजेत्। (iii) त्रिविधं नरकस्य द्वारम् आत्मनः नाशं करोति।	1×2	2
	(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) (क) चरन्ति (ii) (ख) मृगाः (iii) (घ) द्वारम्	1×2	2
16.	संवादः		
	(अ) एकपदेन उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) संस्कृत-दिवसः (ii) कक्षाम् (iii) प्रश्नोत्तरी	½×2	1
	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) छात्राः परस्परं वार्तालापं कुर्वन्ति। (ii) आचार्यः आशीर्वचनं कथयति-स्वस्ति युष्मभ्यम्। शुभः भवतु संस्कृतदिवसः युष्मभ्यं सर्वेभ्यः। (iii) सुमेधा कथयति यत् – 'सम्पूर्णा कक्षा द्वयोः वर्गयोः विभक्ता अस्ति। एकः कालिदासवर्गः अपरः च भासवर्गः अस्ति।'	1×2	2
	(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) (ग) वर्धापयामः (ii) (ख) आचार्यः (iii) (क) द्वयोः	1×2	2
17.	अन्वयः – अधमाः (i) **धनम्** इच्छन्ति, (ii) **मध्यमाः** धनं मानं च इच्छन्ति, उत्तमाः (iii) **मानम्** इच्छन्ति, मानः हि (iv) **महताम्** धनं (भवति)। **अथवा**	1×4	4

	भावार्थः – शास्त्राणाम् (i) **ज्ञानम्** एव मनुष्यस्य वास्तविकं (ii) **नेत्रम्** अस्ति। ज्ञानशक्त्या एव मानवस्य (iii) **कार्याणि** सिध्यन्ति। अतः शास्त्राणां ज्ञानं (iv) **प्राप्तुम्** सदैव तत्पराः भवेयुः।		
18.	प्रश्ननिर्माणम् (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (क) **कस्मै** विशुद्धं पर्यावरणम् आवश्यकम् अस्ति? (ख) मूषकाः **कैः** शृगालस्य नाशम् अकुर्वन्? (ग) **कस्याः** गृहम् अपि नष्टम् अभवत्? (घ) **केन** रक्षाक्षेत्रे अनेकानि कार्याणि कृतानि? (ङ) मया द्विवारं **कस्य** अपमानः कृतः?	1×4	4
19.	कथापूर्तिः एकस्मिन् वने एकः **शृगालः** भोजनाय इतस्ततः भ्रमति स्म। सः मूषकाणां समूहं दृष्ट्वा तान् खादितुं चिन्तयति स्म। सः तेषाम् अनुसरणं कृत्वा तेषां **बिलस्य** समीपं सूर्यं प्रति उद्घाटितेन मुखेन तिष्ठति। मूषकाः तं दृष्ट्वा विस्मिताः भूत्वा तं शृगालं च **महात्मा** इति अमन्यन्त। ते प्रतिदिनं शृगालं सेवितुं तत्र आगच्छन्ति स्म। परम् अवसरं प्राप्य सः धूर्तः प्रतिदिनम् एकं **मूषकं** खादित्वा हृष्टः पुष्टः अभवत्। इदं दृष्ट्वा सर्वेषां शङ्काः शृगालस्य उपरि एव अभवत्। अग्रिमे दिवसे योजनां निर्माय सर्वे मूषकाः दूरम् अतिष्ठन् मूषकराजः च तत्र एकाकी एव तिष्ठति। शृगालः इदं दृष्ट्वा मूषकराजं प्रहरति। **सावधानाः** मूषकाः शृगालम् आक्रम्य तीक्ष्णदन्तैः तस्य **नाशं** कुर्वन्ति स्म।	½×6	3
20.	अर्थमेलनम् – (i) वसुधा — पृथ्वी (ii) तटे — तीरे (iii) सागरम् — समुद्रम् (iv) मातुः — जनन्याः	1×4	4